

سه گانه فضای ایرانی

صورت بخشی دشوارترین مرحله در فرایند خلاقیت است. صورت که پدید آمد، بعد از آن تغییراتش آسان است. این مرحله تکنیک و فن هنر است که در مدارس هنری آموزش داده می شود. ایجاد صورت اما، بی آنکه پیش از آن نمونه ای دیده باشی، عمیق ترین وجه آفرینش است. اگرچه برای انسان که در عالم ماده زندگی کرده، آفرینش، حداکثر دگرگونی یا ترکیب نوین صورت هایی است که دیده و تجربه کرده، اما فارغ از عناصر و اجزای صورتی که خلق می کند، کلیتی که می سازد بهره ای از حقیقت دارد.

سه گانه ای که جوهر فضای ایرانی را تشکیل می دهد مرکب است از آب، درخت و چارتاقی. همنشینی این سه عنصر قدیم با یکدیگر اتفاقی نبود که نه یکباره، که به تدریج و طی سده ها پدید آمد. شرح تاریخی و وصف چگونگی و چرایی سه گانه در کتاب «سه گانه منظر ایرانی» به تحقیق بیان شده است.

این که مردمان ایران برپایی سه گانه در مرکز فضا را موجب حیات و قوام آن بدانند و سه گانه را دارای چنان قدرتی بشناسند که گسترش فضا را تا دوردست ها و کرانه های جدید تحت اثر خود حمایت کند و پیوسته به آن ارزش قدسی و کمالی ببخشند، به محصولات زندگی آنها هویتی خاص می دهد.

این که معماری ایرانی، شهرهای ایران و فضای ایرانی همچون باغ، علی رغم تنوع صورت، دگرگونی های تاریخی یک هویت شناخته می شود، به دلیل وجود و تداوم صورت بخشی سه گانه بر تحولات فضا است. سه گانه اساس زیباشناسی فضا در ایران را تشکیل می دهد و هر جا و در هر زمان قرار بر ایجاد فضایی جدید با روحیه ایرانی باشد، سه گانه است که نقش اصلی را برعهده می گیرد. حتی در نمونه های مبتذل پارک سازی با تمایز باغ ایرانی و طراحی محله در شهرهای امروزی می توان نشانه هایی آگاهانه یا ناخودآگاه از عناصر سه گانه رادر تولید فضا دید.

اینک که وجود سه گانه در جوهر فضای ایرانی کشف و معرفی شده، وقت آن است که به انواع ظهور و حضور آن در فضاهای شهری، معماری و طبیعی پرداخته شود و با تحقیقات بیشتر و عمیق تر دلایل موفقیت و پایداری آن در جهان متحول از چند هزار سال قبل تا امروز مطالعه شود. شاید برای تحلیل پایداری سه گانه در زیباشناسی فضای ایرانی در مقایسه با مرگ نمادهای زیبایی در هنر سایر اقوام ناگزیر باشیم تا سه گانه را، با رویکرد هستی شناسانه، نماد کلیتی وجودی به حساب آوریم و نمادگرایی تمدن های دیگر در کمال بخشی به فضا را اقدامی معرفت شناسانه و جزء نگر در حوزه صورت بدانیم.

روی جلد این شماره نقاشی «شهره جوادی» است از سه گانه اصیل نیاسر کاشان که همچنان پابرجاست. نقاشی، با انتخاب زاویه خاصی از همسرای سه گانه، قاب ماندگاری از زیبایی صورت برآمده از کمال معنوی مستتر در ذهن ایرانیان ساخته است.

سیدامیر منصوری
amansoor@ut.ac.ir

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the authors with publication rights granted to Manzar journal. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله

منصوری، سیدامیر. (۱۳۹۹). سه گانه فضای ایرانی. منظر، ۱۲(۵۱)، ۳.

DOI: 10.22034/manzar.2020.108524
URL: http://www.manzar-sj.com/article_108524.html

